HÉDERVÁR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

HÉDERVÁR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

4 Bevezetés

6 Hédervár bemutatása

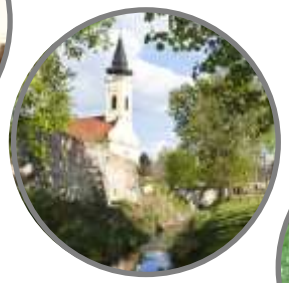

14 Örökségünk

28 Településképi szempontból meghatározó területek

46 Ajánlások

56 Jó példák: épületek, építészeti részletek

80 Jó példák: sajátos építményfajták

86 Impresszum

BEVEZETÉS

Tisztelt Olvasó!

Hédervár jellegét az épített és a természeti környezet együttese határozza meg. Minden emberek által lakott hely egyedi és különleges a maga nemében, hiszen sajátos arculatát a történelmi örökség formálta, vonásait a napjainkig tartó folyamatos építészeti tevékenység alakítja.

Településképi Arculati Kézikönyvünk célja, hogy bemutassa Hédervár épített és természeti környezetét, idő- és térbeli fejlődését kialakulásától napjainkig, egyúttal meghatározza a főbb településképi karaktereket, valamint a védelemre méltó épületek körét.

Nagyon fontos, hogy a változás a hagyományok, a meglévő értékek megőrzésével történjen, különösen ezen a helyen, ahol még áll őseink fája, az egykori Héderváry uradalmi központ megmaradt épületei és a hédervári kastély. A kézikönyvvel segíteni kívánjuk, hogy a múltat, a településképet tisztelő, egyúttal a mai kor elvárásainak megfelelő épületek szülessenek a községben, annak érdekében, hogy harmonikus nyugodt környezetet biztosítsunk az itt élőknek, és vonzó legyen az ide költözőknek.

Óvjuk és szépítsük együtt településünket!!

Juhász József	Csanádi Roland
polgármester	alpolgármester

HÉDERVÁR BEMUTATÁSA

TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

Hédervár a Szigetköz szívében, Győr és Mosonmagyaróvár között félúton fekszik. A település az egykori Mosoni-Duna szeszélyesen kanyargó ágai által létrehozott, több „szer”-ből álló, úgynevezett szigetközi típusú falu, amely egy erdőirtáson nyert tisztáson alakult ki a mai **Zsidó-domb** környékén. Hédervár a középkorban a Szigetköz gazdasági-politikai központja volt. A község településszociológiai értelemben vett kettős arculata még ma is kitapintható, ugyanis a kastély körül az uradalom cselédsége élt, a település északkeleti részére pedig a gazdafalu települt.

Hédervár fejlődése szorosan összefügg a Szigetköz földrajzi, vízrajzi és településtörténeti jellegzetességeivel. A terület évezredek óta lakott volt, a legrégebbi emléke a Zsidó-dombon feltárt, római korhoz köthető őrtorony. A Hédervváryak első várának helyét is e vízzel körülvett domb magaslatán találták meg.

A Héder nemzetség II. Gézától kapta meg adományként a mai Szigetköz-Csallóköz területét. A trónviszályok kapcsán szerezhető címekből és birtokokból a Héderváry család őse eredményesen vette ki a részét és 1162-ben már III. István nádoraként tevékenykedett. (Ekkoriban építhette Héder várát is.) Leszármazottai szintén fontos szerepet játszottak a történelem során. Héderváry Dezső az 1338-as havasalföldi hadjáratban cserélt ruhát Károly Róberttel, így védve meg az uralkodó életét, míg Héderváry Kont István a Zsigmond király elleni összeesküvésben vett részt, amelynek emlékét a **Kont-fa** őrzi a településen.

A család 1348-ban kapta meg Nagy Lajos királytól a pallósjogot, azaz a teljes körű ítélkezési jogot a jobbágyok felett. Egy 1443-ban kiadott oklevél Hédervárt már mezővárosként említi. A település a rangját a főúri család jelenlétének, birtokközpontjának, nagyobb lélekszámának, földrajzi fekvésének, és ezekből is következő vásártartási jogának, illetve vámhelyének köszönhette.

A XVI. századi török hódítás mind Hédervár, mind a Hédervváryak életében is fordulópontot jelentett. II. Lajos 1521-ben Héderváry Ferenc nándorfehérvári bánt a vár hűtlen elhagyása miatt megfosztotta minden vagyonától és birtokait is eladományozta. Héder várát Laki Bakith (Bakics) Pál kapta meg, aki 1534-ben a kővárat és a várkastélyt is megsemmisítette. A birtokot csak évekkel később sikerült visszaszerezni, majd a kastély újjáépítése is megkezdődött.

Az állandósult törökdúlások mellett a földesurak, a Bakicsok és Hédervváryak folytonos küzdelme is nyomott hagyott a falu életében. 1518-ban még 15 portát írtak össze Héderváron, 1531-re a számuk négyre csökkent, majd a XVI. század végén már csak két porta állt a településen, és csak a szegény zsellérek száma emelkedett.

A Héderváry család férfiága 1662-ben halt ki. Héderváry Katalint báró Lósi Viczay János vette feleségül, aki így a birtokot is megszerezte, és a Viczayakkal egy új korszak kezdődött a birtok és a falu történetében.

A törökdúlás és a Rákóczi-szabadságharc elmúltával Héderváron nagyszabású építkezések kezdődtek. Viczay Mihály elrendelte a vár bővítését, valamint a várárok feltöltését. A bővítés és a felújítás során alakították ki az épület egységes barokk képét, valamint az új nyugati szárny végébe is ekkor helyezték el a díszesen kifestett kápolnát és a franciakert is ebben az időben létesült. Hédervár mai, ligetes-szobros faluképének kialakulása, csodálatra méltó barokk emlékeinek zöme a Viczay nemzetség nevéhez fűződik. Az első magyar népszámlálás tanúsága szerint 1786-ban Héderváron 86 lakóház állt és összesen 777 fő élt a településen.

Hédervár a XVII-XVIII. században vált igazi gazdasági központtá. A Viczayak mintaszerű, szakosodott majorokat alakítottak ki és a Mosoni-Duna halászai is messze földön híresek voltak. A település 1794-ben a középkortól meglévő vámjoga mellé országos vásár tartására is jogot kapott.

A Viczay nemzetség 1873-ban gróf Viczay Héder személyében kihalt, örököse pedig a későbbi magyar miniszterelnök, gróf Khuen-Héderváry Károly lett. Az ifjabb Khuen-Hédervváryak alatt a település dinamikus fejlődése megtorpant, és csak a századforduló után vett újra lendületet.

Hédervár postája a kezdetektől fogva történelmi jelentőséggel bírt. Mindezt kedvező fekvésének köszönhette, merthogy a Bécs felé vezető úton helyezkedett el. A postán 1892-ben már takarékpénztár és távírda működött, majd a XX. század elején megjelent a távbeszélő, a telefon is.

Az 1910-es évek elején nagy átalakításon ment át a hédervári falukép– főként a község közepén álló tó feltöltésével, a régi vásártér ligetesítésével. Az uradalomnak átadott Boldogasszony-templom előtti teret 1914-ben lezárták, a vásár új helyeként a gróf által feltöltetett Pásztor-tó területét jelölték ki.

1911-ben a falu úgy határozott, hogy részt vesz a szigetközi vasútvonal építésében, amely 45 kilométeren keresztül 18 községet kötött volna össze. A világháború miatt a fejlesztés végül meghiúsult és csak egy jelentéktelen gazdasági vasút épült meg Hédervár és Lébény között, amelyet a világháború után nem is nagyon használtak. Az uradalmakat magánkisvasutak hálózták be, ezek biztosították a közlekedést a különböző majorok között. (A hédervári uradalomnak például húsz kilométer hosszú iparvasútja volt, amely többek között Öttevénnyel és Lébény-Mosonszentmiklóssal kötötte össze a gazdaságot.)

A falu fejlődését az első világháború megtorpantotta. A hédervári hadba vonulók közül 28-an soha többé nem tértek haza. Az elesett hősi halottak emlékezetére a plébániatemplom falára emléktáblát állítottak.

A háború után ismét békésebb időszak következett, amely Hédervár fejlődésének is kedvezett. A húszas évek végén a kisközség területe 2502 katasztrális hold volt, közigazgatásilag hozzá tartozott Károlymajor és Parázsszegpuszta is. Győr és Hédervár között 1926-tól rendszeres autóbuszjárat közlekedett, helyben működött a posta, a távírda és a csendőrség, a községnek saját körorvosa és patikája volt, valamint 1938-ra felépült a szegényház is. Villanyvilágítása viszont továbbra sem volt, és a körjegyzőség székhelye is Rárón maradt. Az uradalom hengermalmot, olajütőt, gőzfűrésztelepet, szeszgyárat konzervgyárat üzemeltetett, és rajta kívül még négy társulás vállalt bércséplést. A szolgáltató iparosok száma is megnövekedett, valamint két vendéglő szolgálta a lakosok kényelmét s látta el a község idegenforgalmát.

Ezt a fejlődést állította meg a második világháború, amely a községnek igazi megpróbáltatást jelentett. A háborúba Hédervárról mintegy százhúszan vonultak be, 28-an közülük soha nem tértek vissza. A templom falán a II. világháború hédervári áldozatainak névsorát is emléktábla őrzi.

1944 őszétől megindult a magyar menekültáradat, amely vagy átvonult a falun, vagy itt letelepedve várta ki a háború végét. A menekült-nyilvántartási napló adatai szerint összesen 197 családot, azaz több száz embert szállásoltak el a Hédervároon. A menekültekkel együtt a németek is nyugatra kényszerültek: ekkor költözött Hédervárra a német nagykövetség, élén Edmund Wesenmayerrel, akik a kastélyban rendezkedtek be. Őket a szovjet csapatok 1945 tavaszán szorították ki, és a kastélyt hadikórházként működtették. Erre az időszakra tehető az épület kifosztása, berendezésének széthordása.

A világháború lezárultával kezdetét vette a földosztás, amelynek a Khuen-Héderváry uradalom is áldozatául esett. Az uradalmi épületeket részben állami vállalatok, részben a cselédek kapták meg, akik ezeket nem tudták hasznosítani. Nagy részüket elbontották, és az épületanyagból házat emeltek maguknak.

1946-ban a község kilépett az ásványrárói körjegyzőségből, és nagyközséggé alakult. Noha lakossága növekedett - akkoriban már 1260 fő volt - és több üzem is működött (malom, szeszgyár, fűrésztelep és konzervgyár), a település a Szigetközön belül is elvesztette központi szerepkörét, térségi jelentőségét. 1947-ben megkezdődött az első hároméves terv megvalósítása is, amelynek keretében – némi csúszással – sor került a villany bevezetésére, a községháza tatarozására, a főutcán a járda kiépítésére, a Darnó és Ásvány felé vezető úton hidak építésére, az új kultúrház megépítésére, a temető kerítésének elkészítésére.

A településen az egyik legnagyobb természeti csapást a Duna 1954-es áradása jelentette. A folyó Dunaremeténél 692 centiméterrel tetőzött, majd július 15-én 13 órakor Kisbodaknál átszakította a gátat. Hédervároon számos ház összeomlott, elsősorban a Boldogasszony, a Temető és a Lipóti soron. A község 209 házából 95 dőlt össze, a két-három méteres víz csak néhány magasabban fekvő helyet hagyott szárazon. Ilyen volt a templom, a majori rész és a kastély. Ez az árvíz mosta el Héderváry Katalin XVII. századi ispotályát is.

Az árvíz levonulása után megkezdődött az újjáépítés, és az akkoriban épült téglaházak a mai utcaképet döntően meghatározzák.

1968-ban készült el az akkor „egészségügyi kombinátnak” kinevezett modern létesítmény, amely általános orvosi és fogászati rendelőt, gyógyszertárat, két orvosi és egy gyógyszerészlakást foglalt magába, s amely mind a mai napig biztosítja a község orvosi ellátását. 1972 januárjában nyílt meg az ÁFÉSZ „eszpresszó-vendéglő együttese”, az új, nyolc tantermes iskola 1983-ra épült fel (addig a kastély épületét használták erre a célra).

A rendszerváltás óta a település tovább fejlődik. Az évezred végéig kiépült a vízvezeték- és csatornahálózat, valamint a telefonhálózat, továbbá a gázprogram is megvalósult.

Az eddig létrejött településrészek organikusak, a gazdasági lehetőségeknek és a természetföldrajzi adottságoknak megfelelően alakultak ki.

TELEPÜLÉSSZERKEZET

Hédervár a XVIII. században

Hédervár, 1856

Hédervár területhasználatában, a település kialakulásában a természeti elemek szabták meg a határokat, míg a településszerkezetet a természetföldrajzi adottságok és a mindenkori közlekedési útvonalak vonalvezetése határozta meg. A településtől északra alakultak ki a legnagyobb összefüggő szántóterületek, míg a nyugati és a délkeleti részeken, a faluhoz közel az erdők, rétek, legelők és vizes élőhelyek jellemezték a tájat. Ezek mellett a Darnóra, Ráróra, Kimlére, valamint Lipótra vezető utak nyomvonala is tisztán kirajzolódott.

Hédervár a XIX. század közepéig kétmagvú település volt. A falu keleti központja a történeti temető és a temetőkápolna köré szerveződött, míg a nyugati centrumot a várkastély és a piactér jelentette. A kastélytól délre húzódtak a megművelt területek, amelyek az ottani lakosság megélhetését biztosította. A település kelet-nyugati irányban a Fő utcára fűződött fel és a két központnál két kanyarulattal szelte át a falut.

Az első kanyarulatnál egy háromszög alakú teresedés jött létre; ez ma a község Főtere. A területet az 1910-es évek elejéig a Pásztor-tó foglalta el, amelyet Khuen- Héderváry Károly lecsapoltatott és piactérré alakított. A második kanyarulat a Fő utca és a Kimle felé vezető út találkozásánál alakult ki, ahol a tér kiöblösödik és kirajzolódik az eredeti orsós forma. Ma ezen a téren áll a Polgármesteri Hivatal épülete.

A lakóterületek kezdetben az Ady Endre utca mentén és a Boldogasszony kápolna környékén alakultak ki szabályos, szalagtelkes alaprajzú fésűs vagy fűrészfogas beépítéssel. A telkek a természetföldrajzi kereteken belül az aktuális gazdasági helyzetnek megfelelően, viszonylag nagyobb sűrűséggel létesültek.

Hédervár az 1980-as években a hosszanti fésűs beépítés alapján dél-délnyugat felé, a Mosoni–Duna irányába terjeszkedett tovább oldalhatáron álló családiházas beépítéssel. A növekedés következtében a Rózsa Ferenc és a Vámkerék utcánál új teresedés alakult ki Parázsszög tér néven, ahol ma játszótér található.

	Héderváry	Viczay	Khuen-Héderváry	II. világháború után
Településszerkezet				

Településméret

Héderváry	Viczay	Khuen-Héderváry	II. világháború után
1518 15 porta (360 fő)	**1720** 415 fő	**1880** 984 fő	**1949** 1272 fő
1531 4 porta (96 fő)	**1786** 777 fő	**1900** 937 fő	**1960** 1284 fő
1578 1 porta (24 fő)	**1851** 941 fő	**1920** 1139 fő	**1970** 1223 fő
1593 2 porta (48 fő)		**1941** 1119 fő	**1990** 1114 fő
1619 2 porta (48 fő)			**2011** 1182 fő

Településtörténet

Héderváry	Viczay	Khuen-Héderváry	II. világháború után
XII. sz. II. Géza birtokadománya	**XVII. sz.** Héderváry Katalin - Viczay János körül pestisjárvány	**1873** Khuen-Héderváry dinasztia	**1946** földosztás
1210 Hédervár első írásos említése	**1680**	**1914-18** I. világháború	**1946** nagyközséggé válás
1388 Héderváry Kont István kivégzése	**1809** Napóleon átvonulása	**1944** 194 menekült elszállásolása	**1947** kolorádóbogár észlelése
1521 birtokfosztás	**1873** Viczay nemzetség kihal		**1954** Duna áradása
1548 Héderváry birtok visszaszerzése			**1960-70-es** évek intézmény-fejlesztések
1662 kihal a Héderváry család férfiága			

Örökség

Héderváry	Viczay	Khuen-Héderváry	II. világháború után
XII. sz. favár a Zsidó-dombon	**XVII. sz.** Boldogasszony-templom átalakítása	**1901** Feszület	**1997** Krumplibogár-szobor
XIII. sz. Szt. Mihály templom elődje	**1709** Peregrinus-kápolna	**1906-07** Müller István-féle kastélybővítés a gótikus kerti házzal és Kentaur-szoborral	**2001** Millenium-kereszt
1296-1303 Boldogasszony-templom	**1755** kastély barokk stílusú átépítése		
1397 Szent Mihály templom	**1775** Krisztus az Olajfák hegyén	**1910** Temetői feszület	
1534 kővár lerombolása	**XVII. sz.** Lorettó-kápolna	**1938** szegényház	
1578 kastély újjáépítése	**1803** szfinxek		
XVII. sz. ispotály	**1863** Pestis-oszlop		
1640 Piéta			

ÖRÖKSÉGÜNK

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, MŰEMLÉKI, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK

A község fekvése, a kialakult településszerkezet, telekstruktúra éppúgy őrzik a történelmi múltat, mint Hédervár épületei, utcái, terei.

Épített és kulturális örökség

Hédervár országos jelentőségű műemlékei a Khuen-Héderváry kastély, az uradalmi magtár és istálló, a Szent Boldogasszony-templom, a Szent Mihály plébániatemplom, valamint a Pieta-szobor. Az épületek, objektumok környezete szintén műemléki védelem alatt áll.

Hédervár egyik legismertebb épülete a **Khuen-Héderváry kastély**, amely a Darnózselire vezető út mentén található.

Az eredeti várat, a „szigeti castellum”-ot még a XVI. század elején építtette Héderváry János a ma Zsidó dombnak nevezett halmon, majd az épületet Bakics Pál 1534-ben a várral együtt leromboltatta. A birtokaikat visszaszerző Héderváryak a XVI. század végén építették fel a ma is álló kastélyt és a XVII. században Héderváry István tovább bővítette az épületet. Mai formáját, barokk stílusú összképét a Viczayak alatt nyerte el. A funkció nélküli várárkot feltöltötték, az épületet nyugat felé bővítették, a reneszánsz ablakokat elfalazták és az északi palotára újabb emeletet húztak. Ide került a barokk díszlépcső, előterébe a salla terrena, amelynek mennyezetét és falait lugasos, indás kifestés díszíti. Az udvart a déli szárnnyal zárták le, a nyugati szárnyba pedig két szintet átfogó, díszesen kifestett kápolna került, amely máig megőrizte ekkor elnyert formáját. Az 1900-as évek elején a kastély egy nagyteremmel, jó pár szalonnal, vadászteremmel bővült.

A kastélyt a második világháború alkalmával először a német nagykövetség foglalta el, később szovjet hadikórházként funkcionált. 1946 és 1983 között iskolának és kollégiumnak adott otthont, majd a Művészeti Alap alkotóháza lett. Csak 1989-ben nyerte vissza régi fényét. A helyreállító Országos Műemléki Felügyelőség csapatát, amelynek vezetője Sedlmayr János volt, Építészeti Nívódíjjal tüntették ki.

A Khuen-Héderváry kastély

Kentaurok harca

A kastélypark egyik látványossága **Kentaurok harca**, amely két egymással összecsapó kentaurt örökít meg egy nimfa elrablása közben. A szobrot Gróf Khuen-Héderváry Károly készítette a XIX. század második felében. A talapzat hosszanti oldalain további kentaur-jelenetek láthatók, a rövidebb oldalakon pedig családi címerek.

A Héderváry család a vár (kastély) köré telepítette a gazdaságot kiszolgáló épületeket Az **uradalmi magtár és a lóistálló** a kastély mellett épült fel a XVIII. század végén. Jelenleg a két épületet a Fő út választja el egymástól. A 2000-es években állagmegóváson esett át, új tetőszerkezetet kapott, ugyanakkor jelenleg kihasználatlan.

A gondozott park közepén álló, temetőkápolnának is nevezett **Boldogasszony-templom** építését egyes források a XIII. század végére, más források 1400-1450 közé datálják. Az épület egyszerre funkcionált Mária-kegyhelyként, plébániatemplomként és a Héderváry család temetkezőkápolnájaként. A bejárat eredetileg a déli oldalon volt, felette három, enyhén csúcsíves ablak helyezkedett el és a szentély keleti, valamint déli oldalán is nagyjából ugyanekkora rézsűs ablakok nyíltak. A boltozott szentélyhez sekrestye is csatlakozott. A többszöri renoválások és átépítések megváltoztatták az eredeti kialakítást.

Uradalmi magtár és lóistálló

A téglalap alakú templom háromhajós, a négyzetalapú szentély egyenes záródású. A hajót és a szentélyt diadalív választja el. A hajót neogótikus XIX. századi mennyezet fedi. A szentély falában öt vörös márvány sírlap látható. A kápolnában lévő urnákat a családi címerek díszítik, a fedelükön pedig szimbolikus jelek találhatóak. Az asztaloltár a keleti falnál áll, mögötte a görögkeleti templomokra emlékeztető farács. A rács mögötti szoborfülkében Szűz Mária több száz éves, ébenfából faragott szobra látható. A torony déli falán három egymás feletti, befelé szélesedő résablak nyílik. A templom déli falát támpillérek támasztották, de ezeket az 1994-es restauráláskor lebontották. Itt is ablakok nyílnak, a szentély keleti falán egy feltehetően eredeti román kori ablak azonosítható.

Boldogasszony-templom

Lorettoi kápolna

Szent Mihály plébániatemplom

A **kastélyparkot** az angol Petri Bernard személyes irányítása mellett hozták létre. A kastély előtti terület eleinte egy franciakertnek adott helyet, amely fokozatosan alakult át a jelenlegi kertté. A XIX. század ízlésének megfelelően kiépítették a sugárutakat, a ma már óriás méretű jegenyefákat és platánokat is ekkor ültették, valamint a szivarfát, a páfrányfát és az amerikai tulipánfát is. A közel tízhektáros parkot értékes növényállománya miatt 1965-ben természetvédelmi területté nyilvánították; ma a Szigetköz Tájvédelmi Körzet felügyelete alá tartozik.

A Boldogasszony-templom a Héderváry család temetkezési helye is volt, amely a XVII. századra megtelt. Viczay Jánosné Héderváry Katalin a század második felében a templom északi oldalához új kriptát és **lorettói kápolnát** építtetett. Magyarországon ez a legkorábbi ilyen építmény. A hajó eredetileg sík födémes lehetett, a nyugati oldalán állt a karzat. A kápolna kövezetét 1692-ben készítették.

A lorettói kápolnában nagyméretű, díszes urna őrzi az első Khuen-Héderváry Károly szívét. Ugyanitt egy kígyóval körbefont stilizált korinthoszi oszlopon egy faragott kígyókkal övezett urna is áll, amely a hagyomány szerint az 1604-ben villámcsapástól leégett templom kriptájában talált csontokat rejti. Mellette egy címerrel fedett fülkében látható három nagyobb méretű ezüsturna, amelyeket családi címerek díszítenek. A legenda szerint a leforrasztott urna a család XIX. században elhunyt nőtagjainak a szívét rejti.

A **Szent Mihály plébániatemplom** jelenlegi épületének elődjét feltehetőleg 1397-ben emelték. A templom nyugati ablakának két oldalán egy-egy félköríves záródású fali fülke található, amelyekben Szent Vendel és Szent Flórián kőszobra magasodik. A szentély falán egy ismeretlen festő Krisztust ábrázoló képe látható a XIX. századból. Az oltárépítményen Szent István és Szent László aranyozott szobra áll, amelyek között Szent Mihály és a gonosz küzdelme látható. A templom legértékesebb darabja a keresztelőkút, amelynek kora a legvitatottabb. 1031-es évszámot vésztek rá, viszont a mellé faragott Héderváry címerből arra lehet következtetni, hogy a készíttetője a XV. században élt Héderváry Lőrinc volt. A kútnak nyolc oldala van, vörös márványból készült gótikus stílusban.

A sekrestye falán egy első és egy második világháborús emlékmű is látható. A mellékoltárt az elmúlt években restaurálták, a templomtoronyra egy órát helyeztek, valamint a plébánia körüli kőfal rendbehozásán is folynak munkálatok.

A Kimle felé vezető utat őrzi a **Pietà**, a Fájdalmas Szűz szobra, amely a sasvári pietà mintájára a XVII. század közepén készült, és a Parázsszeg téren áll. Ugyancsak itt, a valamikori Parázsszeg dűlőrészen látott Komlóssy Ferenc, az iskolatörténet szerzője egy egyszerű keresztet, amelyről a XIX. század végén a nép azt tartotta, hogy éjjelenként megfordul. A szájhagyomány szerint a középkorban ezen a téren voltak a kivégzések. Erre utal a Vámkerék utca védett, egyedi tájértéket képviselő **feketefenyője** is. Tájidegen volta miatt a védettség indoka elsősorban történeti értékével magyarázható: egykor ezen a helyen állt a földesúr ítéletvégrehajtó helye.

A műemlékek mellett számos további építészeti érték is található Hédervárón, amelyek helyi védelem alatt állnak, egyedi tájértéket képviselnek, illetve helyi védelemre is javasoltak.

A Darnózselibe vezető út bal oldalán található a **Szent Peregrinus-kápolna** nyolcszögletes alaprajzú épülete. A szájhagyomány szerint egy főrangú hölgy Franciaországból gyalog jött Hédervárra. Mire elérte a mezővárost, jártányi ereje is elfogyott; lába a hosszú vándorlás alatt feltörött és elnyomorodott. Ideérve lelki ereje is elhagyta, s a kápolna helyén összeesett. Midőn megtalálták, a kastélyba vitték és ápolni kezdték. Mivel lázálmában megjelent neki Peregrinus, a vándorok védőszentje, amint felgyógyult, megfestette a szentet úgy, ahogy álmában látta, s egyúttal tiszteletére megépítette a kápolnát. A stilizált kőveretes kapujú épületben 1731-től hetenként tartottak szentmisét. A kápolnát utoljára 1986-ban renoválták.

Hédervár **temetője** a település északkeleti részén található. Az egyedi tájértéket képviselő sírkert jellegzetességei a nagyon idős és rendkívül nagytermetű feketefenyőfák, valamint egy nagyméretű kőkereszt korpusszal és Máriával.

A Szent Mihály templom közelében álló **Feszület** 1901-ből származik és Krisztust, valamint Máriát ábrázolja.

Szent Peregrinus-kápolna

Héderváron korábban két út vezetett át, és az ide érkezőket egy-egy szobor fogadta a falu szélén. A **Krisztus az Olajfák hegyén** motívumot megjelenítő szobor a Győrbe vezető út mentén található, 1778-ban állíttatta Viczay Mihály gróf. A Magyaróvár felől jövőket a Nepomuki Szent János-szobor fogadta, de az a második világháborúban elpusztult.

Héderváron, 1863-ban nagy pestisjárvány pusztított. Feltehetőleg ekkor emelték A **Pestis emlékoszlop**ot a pestisszentek (Szent Rókus, Szent Sebestyén) és a Kisdedet tartó Szűz Mária szoborral együtt. A talapzaton az egyesített Viczay-Héderváry és az Eszterházy címer látható, alattuk pedig Krisztus szenvedésének eszközei. Az emlékoszlop barokk stílusú. Eredetileg a Kossuth utca 15. és 17. számú ház között, a hajdan Bősre vezető úton állt.

A község egyik meghatározó szobra a polgármesteri hivatal előtt álló **Krumplibogár szobor**, amely emléket állít annak, hogy 1947-ben itt látták meg először a kolorádó-bogárnak is nevezett kártevőt. A szobor nem a bogár iránti tiszteletet fejezi ki, hanem a szervezett, országos méretű növényvédelemre utal, amely a bogár megjelenésével vette kezdetét. A nagyméretű szobor bronzból készült, vörös márvány talapzaton áll a faluközpontban, a Polgármesteri Hivatallal szembeni téren. Ez az ország egyetlen bogarat ábrázoló szobra, amely Marászi Manuella, Zsédely Tibor és Csáki László alkotása.

A **Millenniumi emlékmű** a polgármesteri hivatal előtti téren áll, amely Horváth Péter iparművésznek és Borbély Károly festőművésznek az alkotása. Államalapítási emlékmű, amely a hét, Kárpát-medencében letelepedő törzset szimbolizálja (hét zászló). Ugyancsak az ezredéves államiságot jelképezi a 2001-ben felavatott **Millenniumi kereszt**, amely a Boldogasszony-kápolna külső kertjében, az öreg kocsányos tölgyfaligetben található.

Az önkormányzat **Kossuth Lajos emléktáblát** emeltetett 2002-ben a Kossuth emlékév alkalmából, amely egy kőoszlopból és a rá erősített márványtáblából áll.

Pestis emlékoszlop

Krumplibogár szobra

Kossuth Lajos emléktáblája

1990-ben tartották meg az első falunapot, amelynek keretében kopjafát és emlékoszlopot avattak. A **Pro Patria kopjafa**, egyik oldalára is ezt a feliratot faragták, a másik háromra a település életét meghatározó dátumokat. A kopjafa fias tulipán formájában végződik, amit a szülőföld és az anyaság szimbólumának tekintenek a népi fafaragók.

1923-1942 között hazánk főcserkésze volt gróf **Khuen-Héderváry Károly**. 2003-ban a tiszteletére cserkésztalálkozót rendeztek Héderváron, amelynek keretein belül a Boldogasszony-kápolna kertjében **kopjafát** is állítottak, amelyet dr. Galla Gábor esperes szentelt meg.

Millenniumi emlékmű

Cserkész kopjafa

Természeti értékek

Hédervár természeti értékekben is gazdag. Települési szinten a legjelentősebb zöldfelület a kastélypark, illetve az Árpád-fa környezetében igényesen kialakított tér. A község külterületéhez tartozik a Mosoni-Duna egy szakasza is, amely a településszerkezetet, területhasználatot is befolyásolta.

A település területén több helyen található Natura 2000 élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölt terület, ökológiai folyosó. Ilyenek a közigazgatási határ északi és déli oldalán található vízfolyások, a Nováki csatorna, a Hédervár –Darnói csatorna és közvetlen környezetük.

Hédervár történelmében fontos szerepet játszó **Várdomb** – mai nevén Zsidó-domb – történelmi emlékhely és egyedi tájérték. Géza fejedelem idején történt a német származású Volfer (Wolfger) és Héder (Hedirich, Hederich) testvéreknek Magyarországra történő bejövetele. Héder comes - A Héderváry család őse - 1146-ban mint ispán, 1150-1157 között II. Géza udvarbírója és 1162-ben III. István nádoraként szerepelt. Ezen időszak alatt építhette fel Héder várát, amely a mai kastélytól kissé északkeletre levő halmon, a Várdombon állt.

Hédervár településképét a Mosoni-Duna melletti galériaerdők, vagy a vízfolyásokat, csatornákat kísérő **erdőterület**ek alapvetően meghatározzák. Ezek nagy része NATURA 2000 terület. Kiemelt jelentőséggel bír a Győr irányából érkezőket fogadó erdő a Lipót-Hédervári csatorna mentén.

A mindegy 70 hektáros **Vadaskerti erdő** a kastélytól mindössze 400 m-re kezdődik, közvetlenül a falu szélén. Természetvédelmi terület, egy kis része fokozottan védett. Leggyakoribb fái a kőris, a fenyő, az éger és a nyár. Az egykori grófi "fácánkerben" hat sugárút fut össze az erdő közepén, amelyet egy nagyjából körirányú további sétaút egészít ki. A sugárutak találkozásánál nagyobb tisztás található, ahol egykor egy vadászlak állt. Több mint 2 km hosszan kígyózik az erdőben a Kárászos-ér. A Vadaskert igen kedvelt kirándulóhely.

A **Vadaskerti-legelő** a falu déli részén, a Vadaskerti-erdő alatt található. A 2000-es évek közepéig, a tehenészetek felszámolásáig ez volt a falu marhalegelője. A Natura 2000 kijelöléssel megmenekült a beszántástól, így üde kaszálórétként mind a mai napig fennmaradt.

A Vámkerék és Rózsa Ferenc utca között, külterületen található **Lovaglópálya** trapézhoz hasonló, szabálytalan négyszög alakú, erdős-gyepes területe. A földrészlet két oldalán vadgesztenyefák kettős sora található, amelyek alatt egykor galoppálya húzódott. A terület zömét kitevő központi gyepes térségen a múltban lovasjátékokat űztek. A gesztenyefasorral szegélyezett gyep a Héderváry család lovaglópályája volt. Később felszántották, 2002-ben gyepesítették vissza, valamint megtörtént a hiányzó fák pótlása.

A **Mosoni-Duna** medre kanyargós, középszakasz jellegű, vízállását a rajkai zsilip szabályozza. Kiegyenlített vízjárású, galériaerdőkkel szegélyezett vize különösen alkalmas vízi sportok űzésére. A hajdani Duna-ág Darnózseliről érkezik és félkörben körülöleli a falut: áthalad a kastélyparkon és a falu közepén egyesül a Hidegkúti-holtággal. Valaha ez bővízű Duna-ág volt, ami talán a várat is körülvette. A **Hidegkúti-holtág** Vadaskerti-erdőben kanyargó szakasza országosan védett, míg a falut kettészelő szakasza jelentős tájképi értéket jelent. A **Zselykei-holtág** kiszélesedő részei még mutatják a jellegzetes szigetközi holtágak arculatát.

A medertől távolabb, magasabb ártéri szinteken a **tölgy-kőris-szil** ligetek a jellemzőek. A Feljáró- és Plébános dűlő holtág falu feletti kanyarulataiban kialakult ártéri ligeterdő nagy része kőris-tölgy-ligeterdő jelleget mutat, szegélyein sűrű rekettyefüzesekkel. A terület szintén Natura 2000 oltalom alatt áll.

A Kossuth Lajos utca végén található **Bagicsi-lapos** a hajdani Duna-ág medréből alakult ki. Noha mára már jelentősen feltöltődött és beszűkült,a sásos nádas társulások, helyenként cserjések még megtalálhatóak a part menti sávjában.

Hédervár egyedi tájértékeit gazdagítja a **Bányató**. A hajdani homok- ill. homokoskavics- (sóder) bánya helyén visszamaradt tó partját nádas szegélyezi.

Természeti értékek

Hédervár egyik jelképe Magyarország legidősebb kocsányos tölgyfája az **Árpád-fa**, amely a Boldogasszony-kápolna mellett áll. A tölgy kerülete 720 cm, legnagyobb átmérője 235 cm, magassága pedig 14 m. A néphit szerint már ezer éves: Árpád fejedelem a pozsonyi csatába készülvén itt pihent meg és a törzséhez kötötte a lovát. A fán a kötőfékek nyomát még ma is látni vélik. Az 1942-től védett fa a modern kori kutatások alapján azonban „csupán" 700-800 éves. Sajnos az évek alatt a fa már korhadásnak indult, így mára csupán egy ága maradt életben. 2014-ben megkapta Az év fája címet.

Árpád fája alatt nyugszanak Khuen-Héderváry Károly és családjának földi maradványai.

A kastély épületétől 300 méternyire egy szürke nyárfa, a **Kont-fa** található, amely Héderváry Kont István emlékét őrzi. A hagyomány szerint Héderváry (Kont) II. István a hatalmas nyárfa alatt tervezte az összeesküvést Zsigmond király ellen. Khuen-Héderváry Károly, a kései utód a Kont-fa védelme érdekében dombot emeltetett a törzse köré, és egy bronz emléktáblát is elhelyezett rajta. A felirat szerint már olyan hatalmas volt a fa 1241-ben, hogy körülötte gyülekeztek az urak, akik a tatárok ellen készültek harcba. A fa mellett egy kemencét is elhelyeztek, amely arra a legendára utal, hogy egy asszony épp kenyeret sütött benne, amikor jött a tatár sereg 1241-ben. Ráolvasással kővé változtatta a kenyeret, hogy az ne legyen a tatároké.

A helyet a család, idővel a község évszázadokon át ápolta, megőrizte, ennek ellenére a fa 1978-ban kipusztult. Új fát ültettek a helyébe, amely azóta szépen kiterebélyesedett.

A kastély parkjában található még egy híres fa, a **Hédervár-fa**, amely igazából két, egymástól 180 cm-re lévő fa. Ezek 7 méter magasságban tökéletesen összenőttek egy oldalágnak köszönhetően, H betűt formálva. Ezt nevezik a helybeliek az alakja miatt Hédervár-fának.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA, A TELEPÜLÉSKÉP, ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSÁVAl

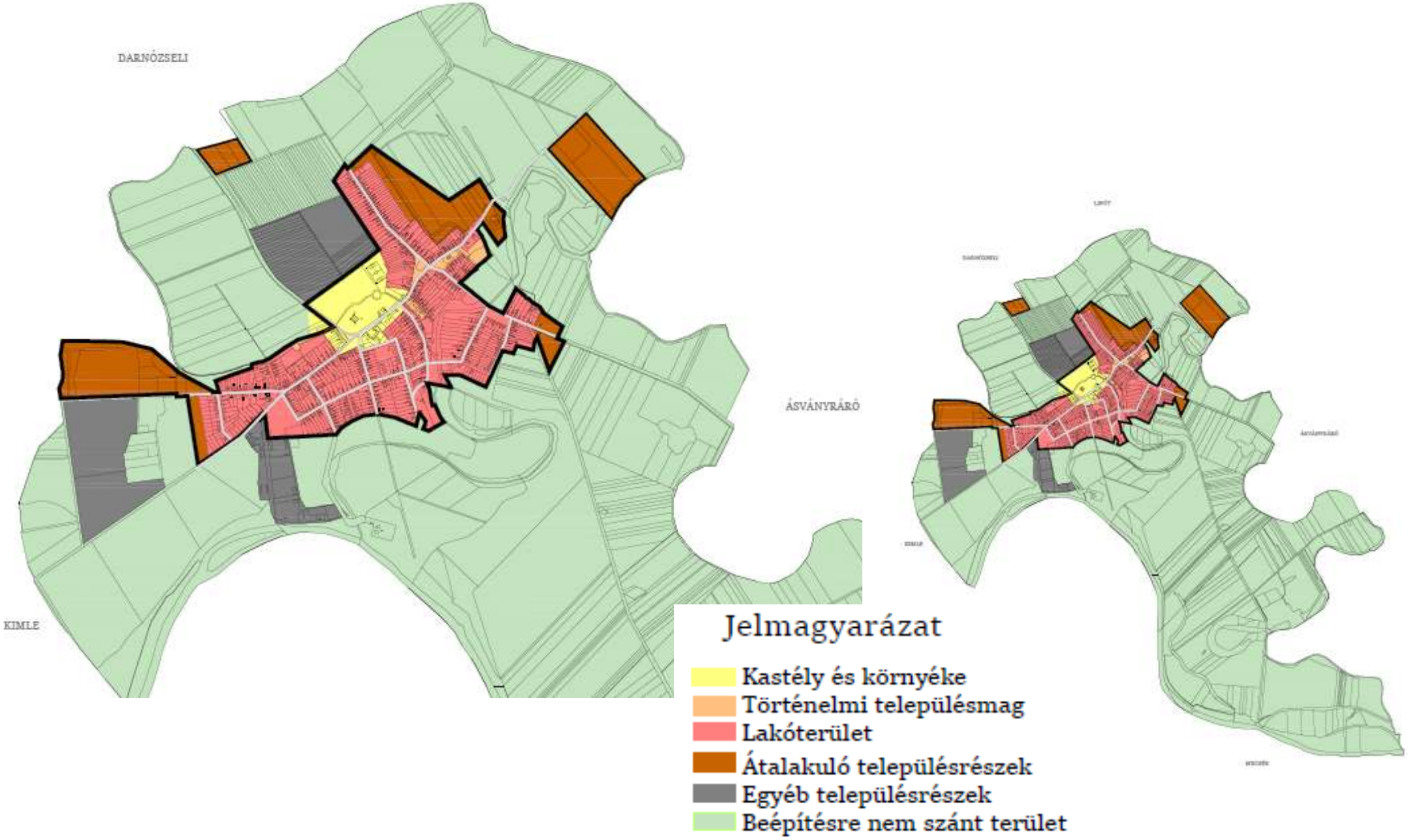

Kastély és környéke

A Khuen-Hédervári kastély épületegyüttese és kertje a településkép egyik legmeghatározóbb eleme. Területe a község történelmileg is legrégebben beépített része, szerkezete az 1700-as évek óta gyakorlatilag változatlan. Kialakulását az úthálózat, illetve a természeti adottságok határozták meg. A vár eredetileg a Hédervár-Darnói-csatorna által övezett mintegy 40 méter átmérőjű szabálytalan kör alakú Zsidó-dombon állt, amelyet 1534-ben Bakics Pál romboltatott le.

A kastély és környéke jellegében több területi egységre különül el. A háromszintes, három saroktoronnyal díszített, belső udvaros **kastély** Hédervár legismertebb épülete. A romos vár helyén a XVI. században először reneszánsz várkastélyt építettek, amelyet a XVIII. században barokk stílusban újítottak fel, majd a múlt században a romantika jegyében ismét átépítettek. A kastély épületéhez délről csatlakoztak a szabadon álló beépítésű kiszolgáló-gazdasági épületek, amelyek közül az egykori **uradalmi magtár és lóistálló** kiemelkedő jelentőségű. Az uradalmat kiszolgáló **egykori gazdatiszti lakás** ma az Önkormányzatnak ad otthont.

A kastély és a Zsidó-domb közelében, a Fő utca 39. szám alatt áll a település legrégebbi háza: az L alakú épület eredetileg **számtartói lakás** lehetett. A későbbiekben egy izraelita kereskedő vásárolta meg a gróftól, és hatalmas, boltíves magtárában imaházat rendezett be. Ezt igazolja a házban található piros-barna színű, embernagyságú Mózes-kép is. Az 1920-es években a gróf inasának, a Cseh-családnak volt a tulajdona. Tatarozásakor 1717-es évszámos téglákat emeltek ki az épület falából. Az udvaron található kutat a katonai térképek is feltüntették.

A kastélyt északon a mintegy 10 hektáros **kastélypark** határolja, amely eredetileg francia jellegű volt, majd a múlt század közepén a tájképhez jobban igazodó angolparkká alakították. A kastélykert az északról hozzákapcsolódó erdővel Hédervár meghatározó tájképi karaktere. A terület zömét ma is az eredeti ártéri keményfás tölgy-kőris-szilligeterdő alkotja, amely számos bükkösökre és tölgyesekre jellemző lágy szárú növény életlehetőségeit is nyújtja. A mélyebb részeken puhafás fűz-hazai

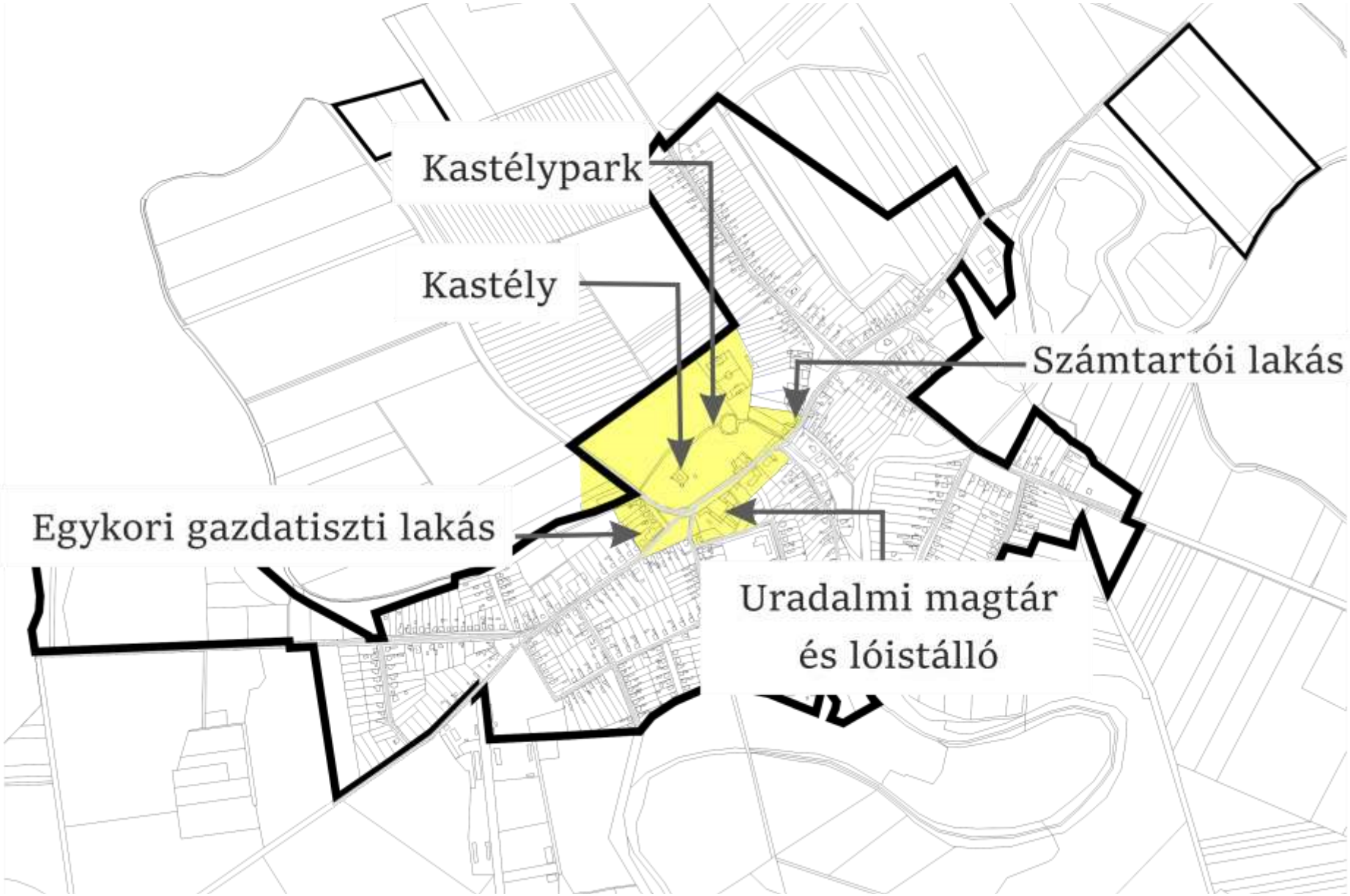
Kastélypark
Kastély
Számtartói lakás
Egykori gazdatiszti lakás
Uradalmi magtár
és lóistálló

nyár ligeterdőfoltok találhatók. Gazdag a parkot öntöző Hidegkúti-ér vízi és vízparti élővilága is. Mind a kastélypark, mind az erdő műemléki védettség alatt álló zöldfelület; kultúrtörténeti, botanikai, településökológiai és településképi érték. A kastélypark a magyar történeti kertek között is nyilvántartott.

A Fő utca és Rózsa Ferenc utca találkozásánál kialakult teresedés ma rendezett **közpark**, ahol több helyi jelentőségű köztéri műalkotás – például a Krumplibogár-szobor - is helyet kapott.

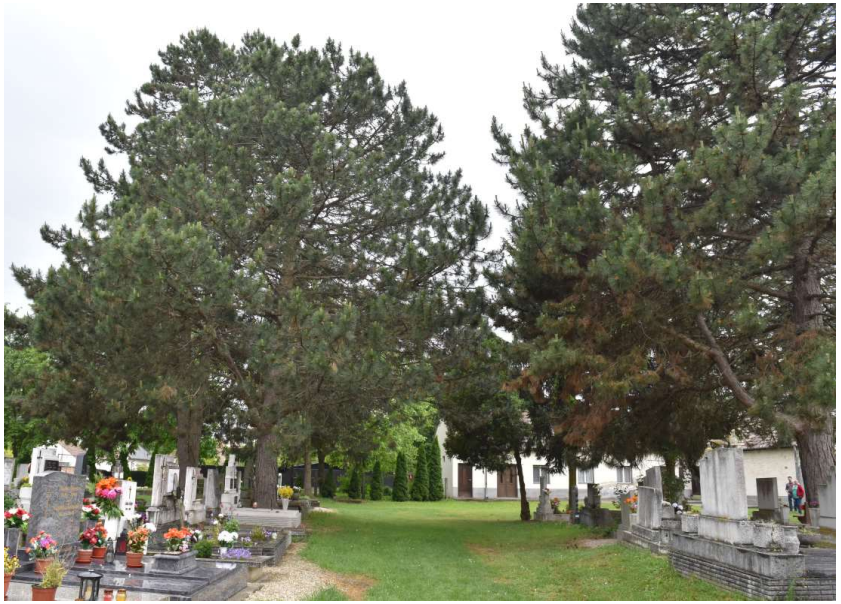

Történelmi településmag

A történelmi településmag a Szent Rozália park- Boldogasszony sor – Dózsa György utca – temető által határolt területet, a Szent Mihály-plébániatemplom térségét, valamint a Kont-fa és a hozzá bevezető csatornaparti út környezetét fedi le.

A Boldogasszony-kápolna és udvara országos műemléki védettség alatt áll, míg a mellette álló hatalmas kocsányos tölgyfa szintén védett természeti érték. A néphit Árpád vezér fájának tartja, kora 750-800 évre tehető. A tölgyfa mellet található a Khuen –Hédervári család kriptája, illetve a grófi kegyeleti sírok. A kápolnát park veszi körül, ahol a Milleniumi kereszt helyi védelemre javasolt értéket képvisel.

A Szent Rozália park a Fő út és Kossuth Lajos utca által közrefogott területet jelenti, ahol a köztéri szobrok, emlékművek szintén helyi védelemre javasoltak.

A 7 hektáros temető Hédervár szépen gondozott, rendben tartott területe, amelyet közel 100 éve használnak temetkezési helyként.

A Szent Mihály-plébániatemplom egy gondozott park közepén áll, amely körül az első lakóépületek már az első katonai felméréseken is kirajzolódnak. A terület az előtte futó patakkal egyedi településképi elemet képez.

A Kont-fa és környezete, amely táj- és településtörténeti értéket és elemet hordoz, szerkezetileg a történelmi településmaghoz tartozik, fizikailag azonban elkülönül tőle.

Boldogasszony-kápolna
térsége
Szent Rozália park
Temető
Kont-fa
Szent Mihály-plébániatemplom

Lakóterület

A legrégebbi lakóterületek a történeti településmag környezetében, az egykori Pásztor-tó térségében alakultak ki többségében szabálytalan telkeken, oldalhatáron álló beépítéssel. A területre jellemző nagyobb teleksűrűség arra enged következtetni, hogy itt lehetett Hédervár múlt századi központja.

A gazdaházak küllemükben és belső elrendezésükben is a Szigetközben honos magyar parasztbarokkot képviselték. Ezeknek a régi időknek a tanúja a Boldogasszony sor 2. szám álló, 1870 táján épült, jellegzetes oromzatú szigetközi parasztház. Utcai homlokzatának oromháromszögét két kereszt alakú padlásablak, illetve szellőzőnyílás díszíti, fölöttük a koronás magyar címer helyezkedik el.

Hédervár az 1980-as években hosszanti fésűs beépítéssel dél-délnyugat felé, a Mosoni–Duna irányába viszonylag szabályos utcahálózat mentén terjeszkedett tovább. Az új, földszintes vagy emeletes családi házak szép kertjeikkel nem hivalkodók, mértéktartó ízléssel épültek, és illeszkednek a sok műemlék, kőemlék, a parkok, ligetek és a gondozott, virágos utcák képébe.

A legújabb lakóterületek a Kossuth Lajos utca északkeleti, valamint a Szöllőgyöp utca nyugati részén alakultak ki a mai korra jellemző földszintes, néhol tetőteres családi házas beépítéssel.

A község belterülete nagyrészt homogén családi házas, közepes telekméretű, nem intenzív beépítésű kertvárosias és falusias karakterű terület, amelyet a kastély területéhez közelebb eső, intenzívebb településközponti és gazdasági övezetek tesznek változatossá.

A lakóterületen a beépítési mód nagyrészt oldalhatáron álló, amely a község peremterületei felé haladva szabadonálló beépítéssé lazul. A Fő út nyugati belterületi szakaszán az utcák és a telkek is szellősebbek mint a történelmi kastélybirtok melletti gazdasági területeken. A Kimle felé vezető út mellett a keleti területeken a településszövetbe ékelődnek a telepszerű gazdasági, mezőgazdasági üzemi épületek, építmények.

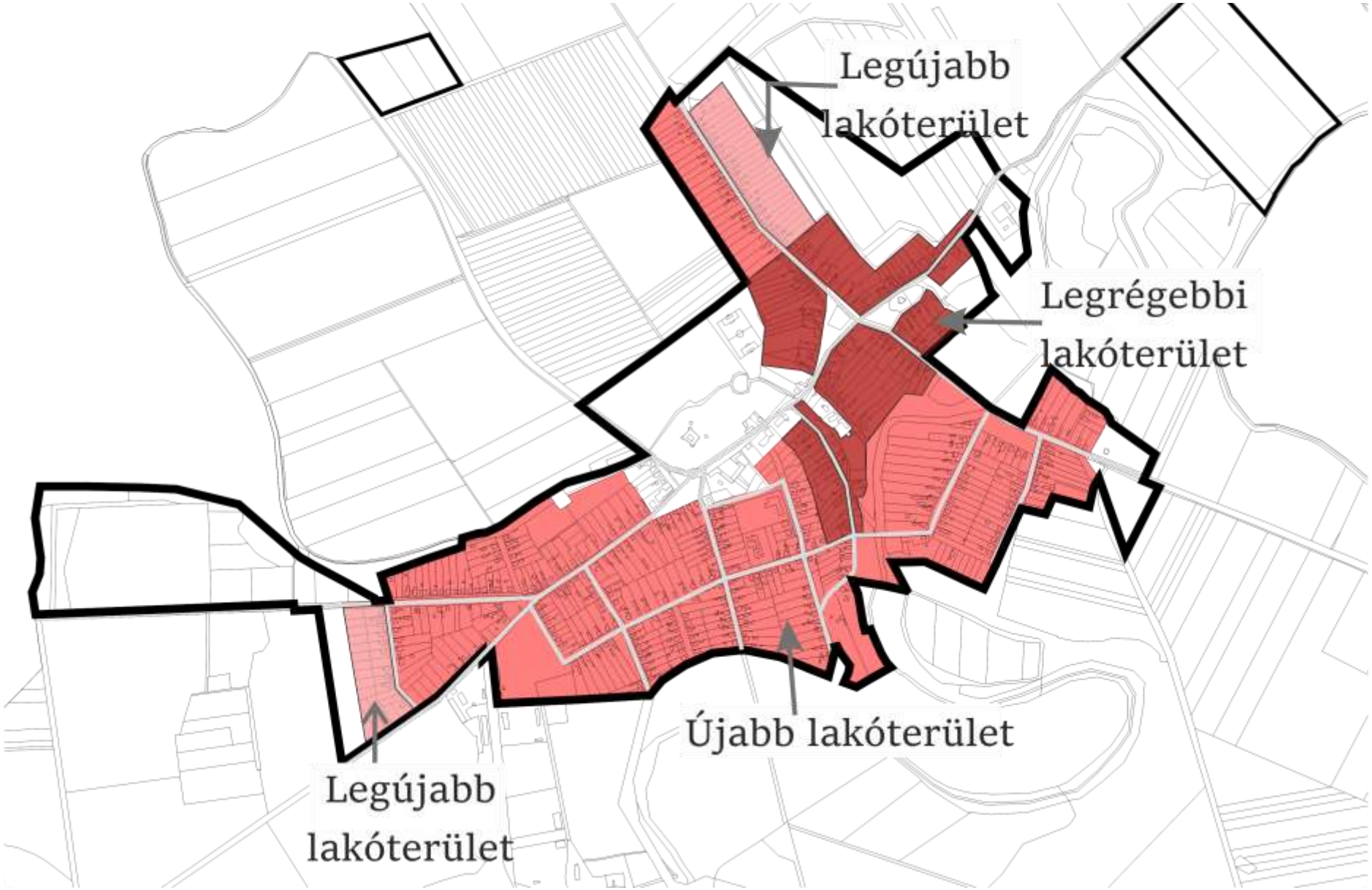
Legújabb
lakóterület
Legrégebbi
lakóterület
Újabb lakóterület
Legújabb
lakóterület

A Kossuth Lajos utca melletti lakóterület kertvárosias, falusias karakterű, de lényegesen lazább beépítésű mint a településközpont, a telkek sokkal nagyobbak, a tömbök mélyebbek. Itt helyenként jellemző az ikres (sorházas) beépítés, de arányában lényegesen jelentősebb az oldalhatáron álló épületek száma.

Átalakuló településrészek

A további beépítésre szánt területeken elsősorban gazdasági és lakóterületi funkciók megtelepedése várható. A kereskedelmi-szolgáltató területfelhasználás a Kimle felé vezető út mellett és a község északi részén tervezett, míg lakóterületi fejlesztés keretében a Kossuth utca és a Boldogasszony sor közötti területen kb. 35-40 db telek kialakítására kerülhet sor. Üdülőházas terület a Kimle felé vezető út melletti bányató telkei.

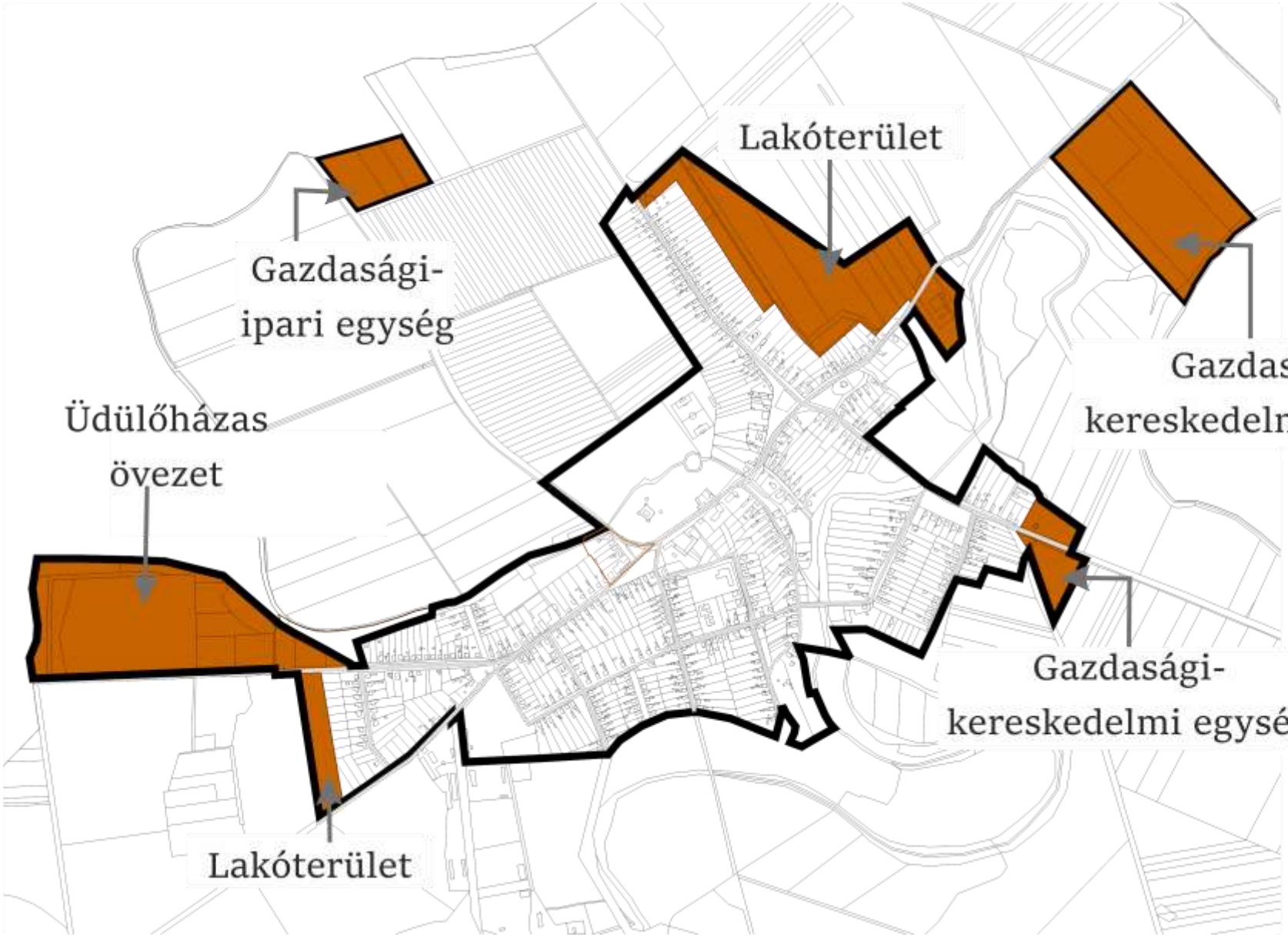
Lakóterület
Gazdasági-
ipari egység
Gazdasági-
kereskedelmi egység
Üdülőházas
övezet
Gazdasági-
kereskedelmi egység
Lakóterület

Egyéb településrészek és beépítésre nem szánt területek

Az **egyéb településrészekre** sport– és szabadidős területeket, idegenforgalmi funkció megtelepedését tervezi a település. Elsődleges szempont a környező, elsősorban természeti szempontból értékes területekkel való összhang megteremtése, a környezeti szempontok előtérbe helyezésével.

A **beépítésre nem szánt terület** Hédervár külterületét öleli fel. Ezek olyan természetközeli területek, amelyek a Fertő-Hanság Nemzeti Park működési körébe tartoznak. Kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek és élőhelyek megóvására.

A településrész egyik kiemelkedően fontos területe a Vadaskert térsége, amelynek úthálózata, struktúrája már a második katonai felmérés térképén is kirajzolódik. A Vadaskert értékes növény– és állatvilága miatt Hédervár egyik legjelentősebb beépítetlen területe.

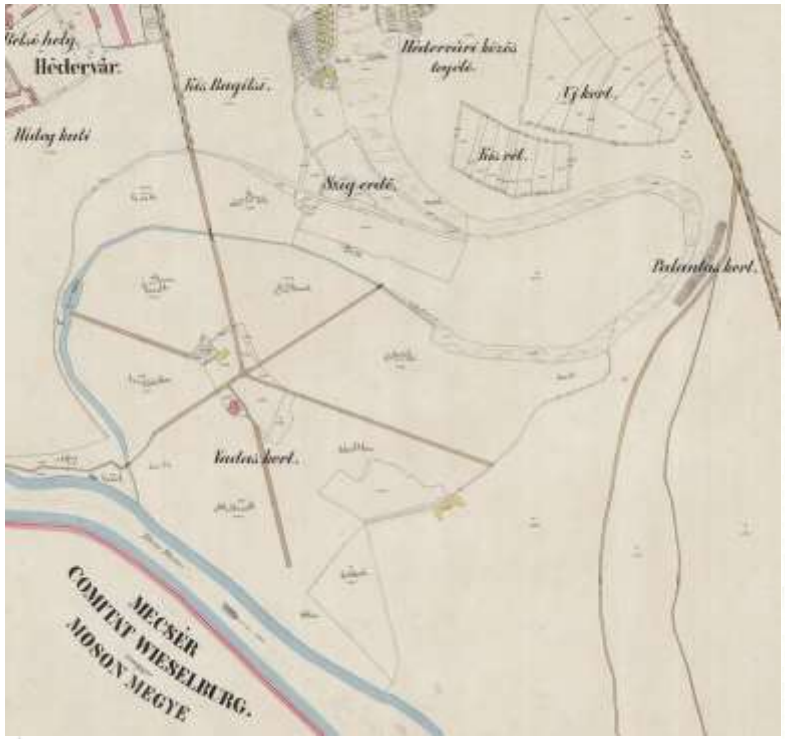

A Vadaskert térsége 1856-ban

NATURA 2000 területek

AJÁNLÁSOK

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÉS KÖZTEREK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

Az évszázadok folyamán kialakult településszerkezet megtartandó, azaz a fejlesztési elképzelések csak a településszövet szerves kiegészítését, továbbfejlesztését eredményezhetik. Hédervár térbeli szerkezetének folytonossága a kialakult irányok alapján a jövőben sem sérülhet.

KASTÉLY ÉS KÖRNYÉKE

A kastély és kastélypark területe országos műemléki védelem alatt áll, így a beépítettségének jellege, léptéke, az építési anyaghasználat a településkép érdekében nem változtatható meg.

Épületfelújítás során a kialakult homlokzati textúrát kell fenntartani, a tagozatok az eredeti homlokzati struktúrának megfelelően állítandók helyre. Nyílászárók közül csak az eredetivel megegyező anyagú, nagyságú, osztású, profilozású és szelvényméretű alkalmazható.

A hédervári kastélypark és a hozzá kapcsolódó erdő műemléki védettség alatt álló zöldfelület és kultúrtörténeti, botanikai, településökológiai és településképi értéket képviselnek. A kastélypark a magyar történeti kertek között is nyilvántartott. A kastélypark területén épület nem építhető, önálló reklámberendezés nem helyezhető el.

Telepítés

A közparkok területén új épület nem építhető. A temetőben csak a terület funkcióját szolgáló épület, építmény helyezhető el, oldalhatáron álló beépítési móddal.

Tetőhajlásszög, tetőforma

A temető területén csak magas tetős épület helyezhető el.

Anyaghasználat, színek

A történeti településmagon nem javasolt a tetők és homlokzatok feltűnő és környezetéből kirívó színezése, az erős színhasználat (kék, lila, piros, zöld), a rikító színű fémlemez fedések, fémtetők, zsindelyek és burkolatok alkalmazása. A homlokzatok színezésénél a környezethez igazodóan a természetes pasztellszíneket javasolt alkalmazni. Az épületek részleges homlokzati felújítása csak teljes utcai homlokzatonként megengedett, a részletekben történő átszínezés nem megengedett.

Ajtók, ablakok

Homlokzatfelújításnál a nyílászárókat eredeti állapotukban kell helyreállítani. Nem megengedett az ablakok méretét, formáját, osztását, anyagát, színét megváltoztatni.

Reklámtáblák, cégérek

Közparkban önálló reklámberendezés nem helyezhető el.

Kertek, közparkok, közterületek

A közterületek egységes jellege, karaktere érdekében a zöldterületek térbútorait egységes koncepció alapján kell megvalósítani. Az anyaghasználat során a természetes anyagokat javasolt preferálni (kő, tégla, fa), a beton, vasbeton elemek kerülendőek. A tervezett felújításokat utca- és térrendezési terv alapján javasolt elvégezni.

A temető területén, található meglévő fasorokat meg kell tartani és gondoskodni kell azok megújításáról.

Lakóterület

Telepítés

Új épület építésénél az utcaképhez illeszkedő beépítési formát kell követni, és a településkép védelme érdekében az épületeket a lehető legjobban terepre kell illeszteni. Plató és bevágás csak úgy alakítható ki, hogy az eredeti terepszinthez képest 1 méternél nagyobb szintkülönbség ne alakuljon ki.

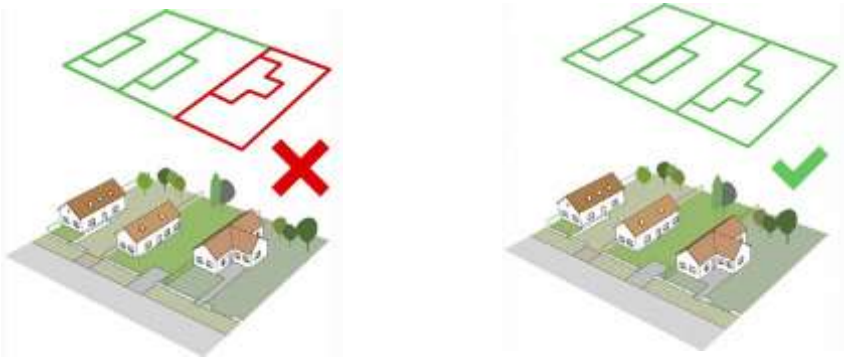

Magasság

A területen csak a környezetébe illeszkedő építészeti kialakítású épület helyezhető el. A meglévő településképet átformáló, abból kiugró tömegű és magasságú épület nem valósítható meg.

Tetőhajlásszög, tetőforma

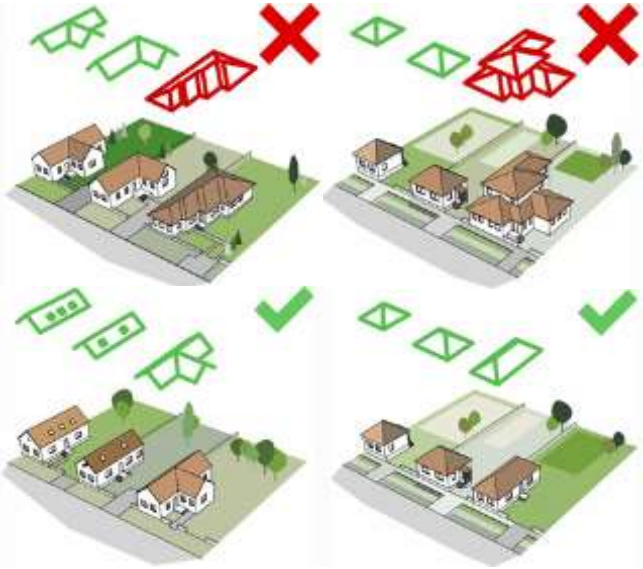

A területen csak magastetős - 38° és 45° közötti tetőhajlásszögű - épületek építhetők, az utcaképhez illeszkedő tetőgerinccel. Tetőtér-beépítés esetén kerülni kell a környezettől eltérő, erőteljes tetőformákat, tetőablak-kialakításokat, tetőfelépítményeket. Településképi szempontból a tetősíkban elhelyezett, az utcai homlokzat nyílásainak ritmusához illeszkedő tetőablakok kialakítása javasolt.

A tetőfedés színeként a piros és barna szín árnyalatai alkalmazhatók, más szín magas tetőkön csak közterületről nem látható módon, melléképítményeken alkalmazható.

Utólagosan épített kémény csak közterületről nem látható módon helyezhető el.

Anyaghasználat, színek

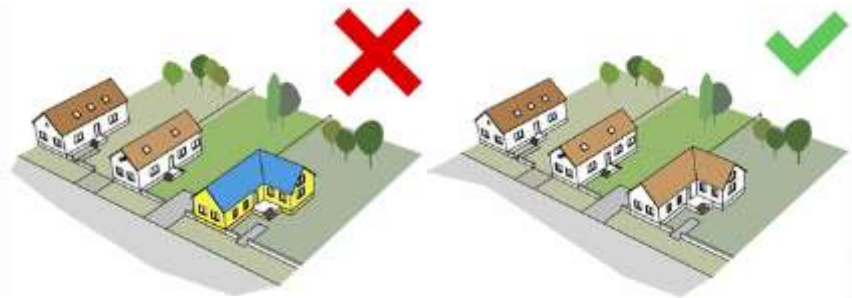

Hédervároon nem elfogadható a tetők és homlokzatok feltűnő és környezetéből kirívó színezése, az erős színhasználat (kék, lila, piros, zöld), a rikító színű fémlemez fedések, fémtetők, zsindelyek és burkolatok alkalmazása. A homlokzatok színezésénél a környezethez igazodóan a fehéret vagy a természetes pasztellszíneket javasolt alkalmazni. Az épületek részleges homlokzati felújítása csak teljes utcai homlokzatonként megengedett.

Az egyedi értéket képviselő épületeknél javasolt az eredeti homlokzati struktúrának megfelelően helyreállítás.

Ajtók, ablakok

Az épületeken az ajtók, ablakok kialakítása, díszítettsége nagyban meghatározza az utcaképet. Az egyedi értéket képviselő épületeknél az eredetivel megegyező anyagú, nagyságú, osztású, profilozású és szelvényméretű a nyílászárók alkalmazása javasolt.

Kertek, kerítések

Az elő- és oldalkertek nagysága új építések esetében az adott utcaszakaszon meglévő épületek többségéhez igazodjon.

Héderváron utcafronti kerítés lehetőség szerint fából, kőből, téglából, betonelemekből, élősövényből, drótfonatból illetve ezen anyagok kombinált felhasználásával létesíthető. Tömör kerítés csak akkor alkalmazható, ha az utcában kialakult utcaképhez való illeszkedés ezt megköveteli és magassága a szomszédos kerítésekhez igazodik.

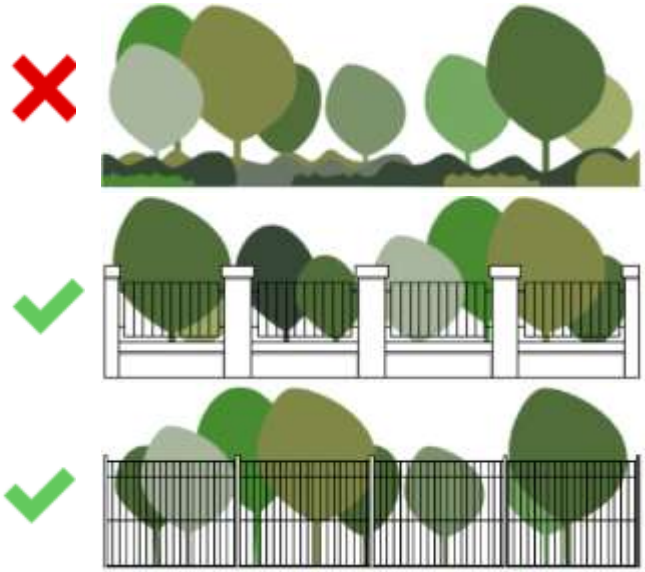

Reklámtáblák, cégérek

Cégér, cégfelirat, cégtábla épületen, épületrészen, építményen csak annak homlokzatához (stílusához, anyaghasználatához) illeszkedően helyezhető el.

Közterület felett kifeszített, vagy épületre kihelyezett transzparens csak idegenforgalmi, tudományos, vallási, kulturális, vagy nemzeti regionális és települési események alkalmából, ideiglenesen és meghatározott időre helyezhető ki.

Egyéb

Védett területeken az épületek utcafronti homlokzatán klímaberendezés kültéri egysége és parabola antenna nem helyezhető el. A belterület nagy részén az adótornyok és egyéb technológiai építmények építése a településkép védelme érdekében nem megengedett. Bármilyen új vezetéket csak földkábeles elhelyezéssel szabad építeni. A meglevő hálózat rekonstrukciójánál, illetve a hálózat építéssel járó felújítása során is csak földalatti vezetést szabad alkalmazni.

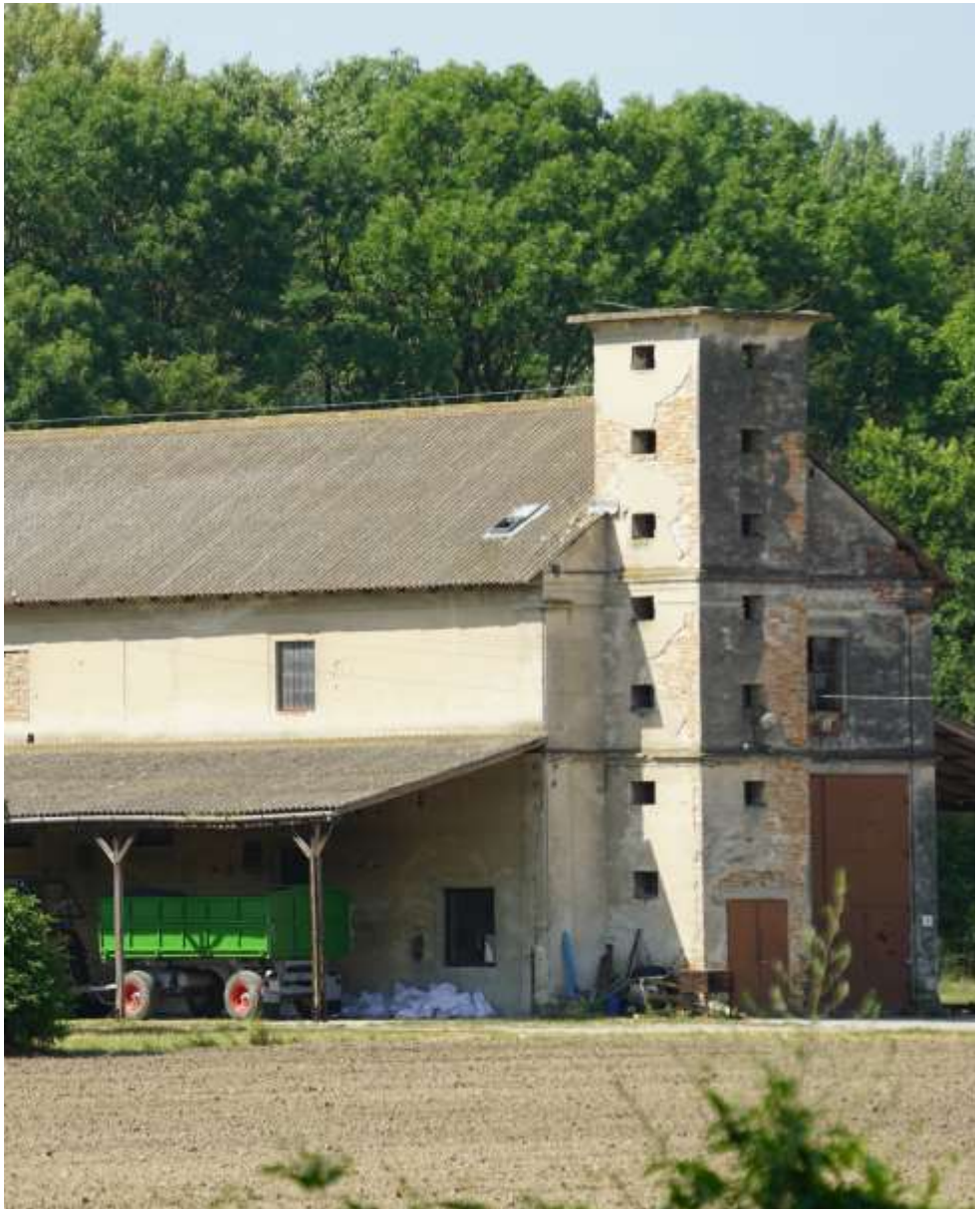

Átalakuló településrészek

Telepítés

A beépítésre szánt területeken a településképhez és utcaképhez illeszkedő beépítési formát javasolt követni. A területen a természeti környezet látványának megóvása az elsődleges szempont.

Magasság

A területen csak a környezetébe illeszkedő építészeti kialakítású épület helyezhető el. A túl magas házak nem illeszkednek az utca- és településképbe.

Tetőhajlásszög, tetőforma

A területen csak magastetős épületek építhetők, az utcaképhez illeszkedő tetőgerinccel. Településképi szempontból a tetősíkban elhelyezett, az utcai homlokzat nyílásainak ritmusához illeszkedő tetőablakok kialakítása javasolt.

Anyaghasználat, színek

A területen nem elfogadható a tetők és homlokzatok feltűnő és környezetéből kirívó színezése, az erős színhasználat (kék, lila, piros, zöld), a rikító színű fémlemez fedések, fémtetők, zsindelyek és burkolatok alkalmazása. A homlokzatok színezésénél a környezethez igazodóan a természetes pasztellszíneket javasolt alkalmazni.

Egyéb

Bármilyen új vezetéket csak földkábeles elhelyezéssel szabad építeni. A meglevő hálózat rekonstrukciójánál, illetve a hálózat építéssel járó felújítása során is csak földalatti vezetést szabad alkalmazni.

Beépítésre nem szánt terület

A többségében beépítetlen jellegű, speciális települési minőségű területeken az értékes tájkarakter megőrzése érdekében javasolt a beépítetlen karakter megtartása, a természetvédelmi oltalom alatt álló területek megóvása, a kilátás- és rálátásvédelem megvalósítása.

JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

ÉPÜLETEK, UTCAKÉP

Az egységes utcakép jól tükrözi a telkek, házak és utcák viszonyát, ezért új ház építésekor, vagy meglévő átalakításkor az épület tömegalakítása településképi szempontból is kiemelkedő szereppel bír.

HOMLOKZATKÉPZÉS, SZÍN- ÉS ANYAGHASZNÁLAT

Mivel az utcai homlokzat az épület arca, nagyon fontos az utcaképhez illeszkedő szín- és anyaghasználat, valamint a hagyományos arányok megtartása.

PETŐFI u
8

AJTÓK, KAPUK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát az ajtók, kapuk, ablakok nagyban befolyásolják. Mivel a zárt épülettömeg ezeken keresztül nyílik meg a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük azt.

TETŐK, KÉMÉNYEK

A tetők, kémények szerves részét képezik az épületnek, így formájukban, anyaghasználatukban, méretükben összhangban kell lenniük.

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

Az építészeti részletek, mint például a pecsétes téglák vagy egy ablakpárkány-kialakítás gazdagítják, díszítik az épületeket, és aktívan alakítják az utcaképet is.

POSTA
POSTA

POSTA

KERÍTÉSEK, KERTEK

A kerítések egyszerre teremtenek kapcsolatot az utcával, ugyanakkor térfalat képezve el is választják az ingatlanokat a közterületektől. A mögöttük húzódó kertek szerves hozzátartozói az épületeknek és az utcaképnek.

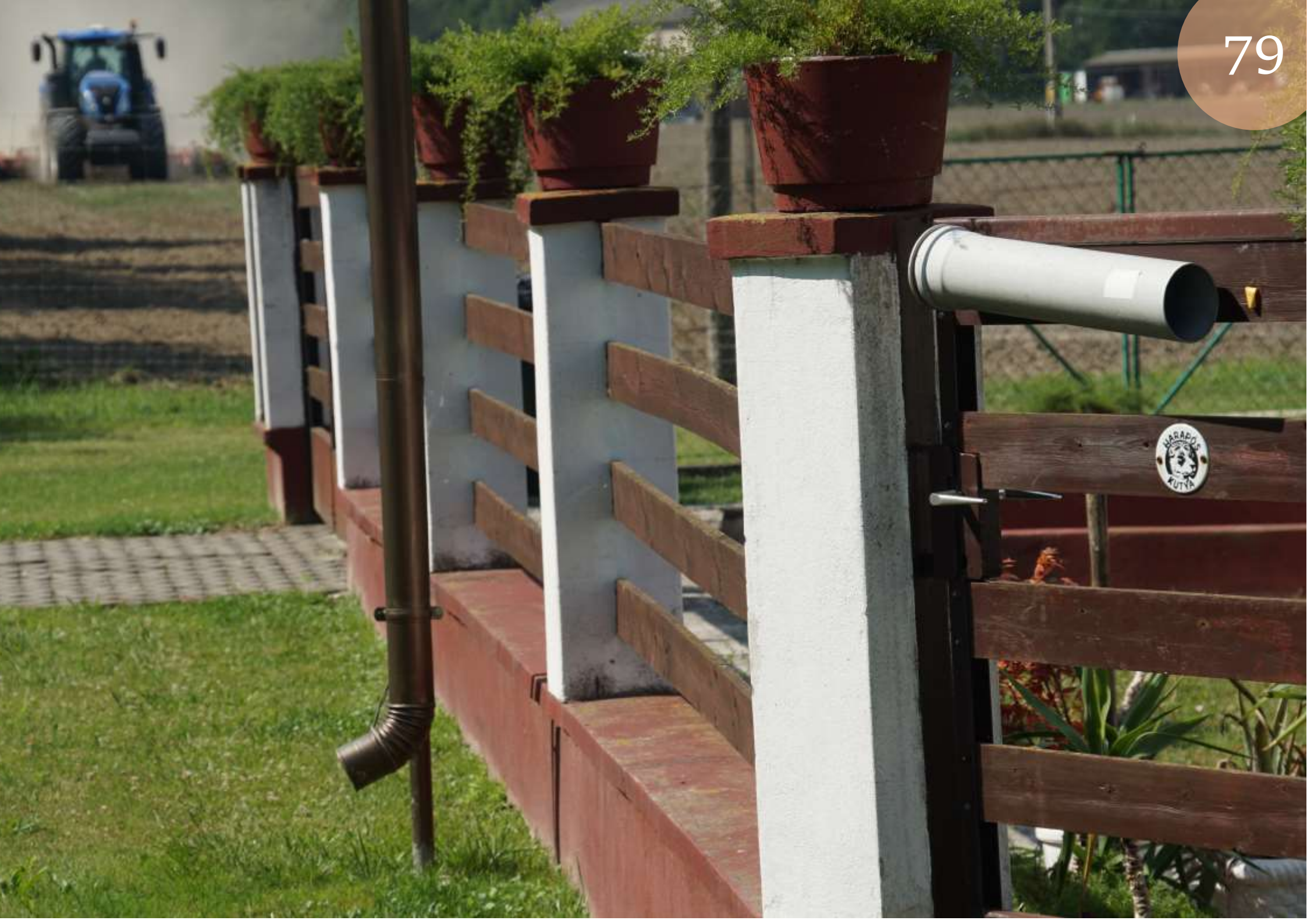
HARAPOS
KUTYA

JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

REKLÁMOK, CÉGÉREK

Az utcaképhez a reklámfelületek, cégérek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet, éppen ezért azokat az épület stílusához, az egységes környezethez illeszkedően kell elhelyezni.

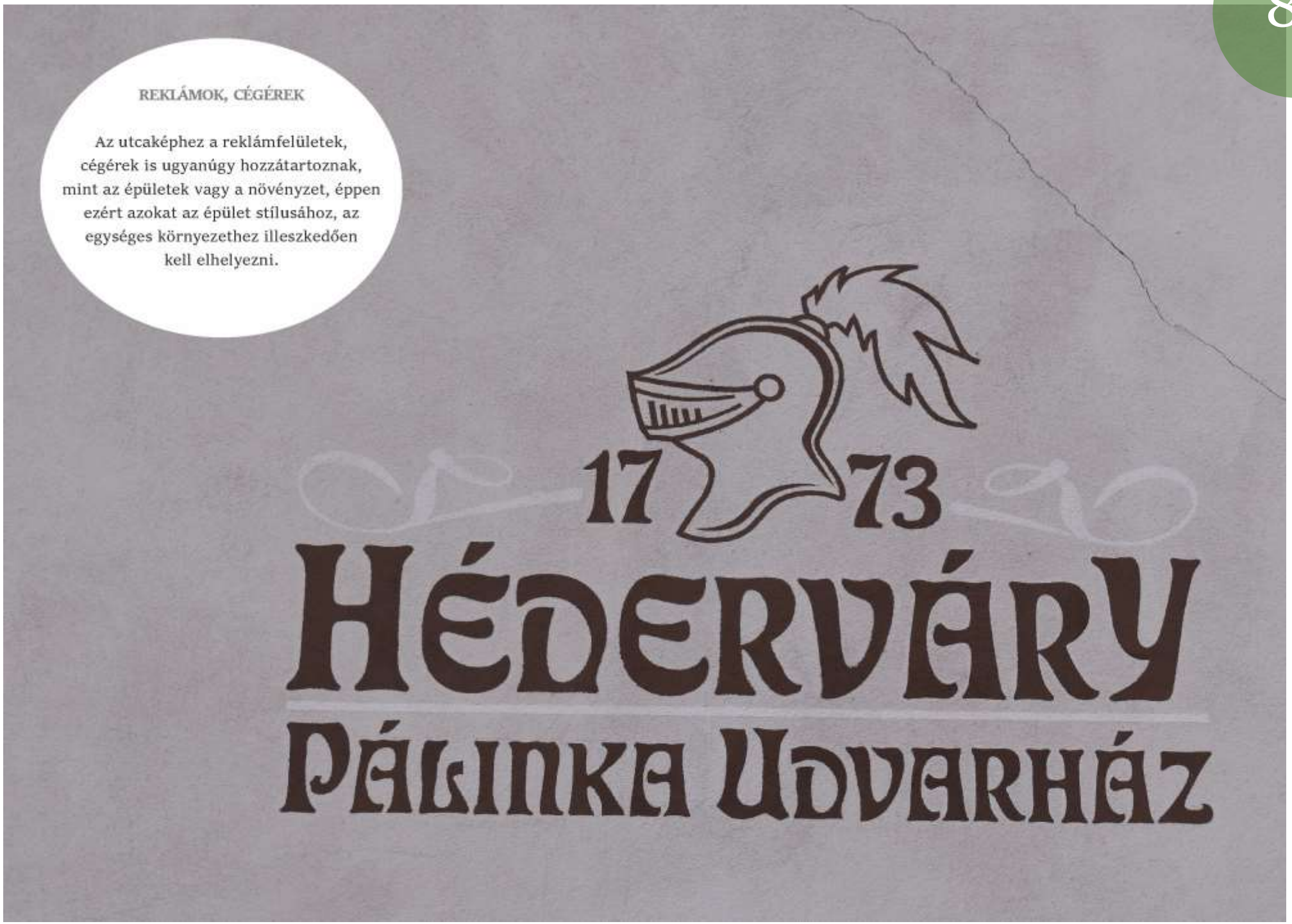

PARKOK, UTCABÚTOROK

A parkok a közösségi élet színhelyei, ezért megjelenésükre fokozott hangsúlyt kell fordítani. A közterületeken elhelyezett utcabútorok stílusának illeszkedniük kell a közterület arculatához.

IMPRESSZUM

Készítette

HÉDERVÁR KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

9178 Hédervár, Fő u. 42.
Juhász József – polgármester
Vári Attila — főépítész

TERRA STÚDIÓ KFT.

1034 Budapest, Szomolnok utca 14.
dr. Kukely György, Rácz Andrea, Lukács Kata

Szöveg

dr. Kukely György, Rácz Andrea

Felhasznált források: Száz magyar falu könyvesháza – Hédervár. NKÖEOK Szerkesztőség - 2007
Hédervár településrendezési eszközei—Tér-Háló Építésziroda
Fertő-Hanság Nemzeti Park: www.ferto-hansag.hu

Fotó

Hédervár Község Önkormányzata
Terra Stúdió Kft.
Vári Attila
Száz magyar falu könyvesháza – Hédervár. NKÖEOK Szerkesztőség - 2007

Építészeti útmutató ábrái

Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft.

Grafika

Lukács Kata, Rácz Andrea